

АДАПТАЦІЯ СИСТЕМ ЗАГАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ У КОМЕРЦІЙНО-ГОСПОДАРСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ МАШИНОБУДІВНИХ ПІДПРИЄМСТВ

У статті розглянуто стан сучасного ринку машинобудування. Зображено динаміку обсягів реалізації та індексів промислової продукції. Визначено проблему якості готової продукції та управління вітчизняними промисловими підприємствами. Досліджено закордонний досвід щодо сертифікації продукції та послуг, а також упровадження загальної системи менеджменту якості. Охарактеризовано проблеми адаптації сучасних систем менеджменту якості у комерційно-господарську діяльність вітчизняних машинобудівних підприємств. Зроблено висновки та надано рекомендації стосовно практичного застосування таких систем.

Ключові слова: машинобудування, загальний менеджмент якості, стандарти серії ISO 9000, міжнародна організація із стандартизації, оптимізація, інновації, системи менеджменту, управління, ефективність.

В економіці все більшої актуальності набувають проблеми розвитку та досягнення конкурентоспроможного рівня на зовнішніх ринках продукції вітчизняної промисловості, а особливо такої її базової галузі, як машинобудування. Перед машинобудівними підприємствами все гостріше постають проблеми залучення відповідного забезпечення, а саме - фінансових, матеріальних, інтелектуальних ресурсів. Стає очевидним, що для того, щоб не втратити вітчизняного споживача та працювати на закордонних ринках, українським підприємствам необхідно вивчати закордонний досвід управління та застосовувати на практиці дієві у всьому світі системи менеджменту.

Діяльність машинобудівного комплексу досліджували у своїх наукових працях такі фахівці, як С. В. Войтко, О. А. Гавриш, І. Н. Соколов, О. С. Сулимов, І. В. Федулова, Н. В. Шевчук та ін. Проблемами впровадження загального менеджменту якості займалися О. П. Глудкін, Н. М. Горбунов, А. М. Задольський, В. Н. Качалов, П. П. Курченко, В. Д. Наделяєв, С. Н. Петров, С. Ю. Омельченко, В. В. Родін, В. В. Сувейзда та ін.

Мета статті полягає у встановленні основних тенденцій та перспектив розвитку машинобудівної галузі України, дослідженні закордонного досвіду та розробленні рекомендацій щодо адаптації сучасних систем менеджменту у діяльність вітчизняних підприємств.

Стаття спрямована на вирішення таких завдань: визначення сучасного стану машинобудування України; дослідження закордонного досвіду впровадження систем менеджменту якості та сертифікації; виявлення проблем реформування сучасних систем управління та підвищення якості на вітчизняних підприємствах; окреслення шляхів та перспектив адаптації систем загального менеджменту якості у комерційно-господарську діяльність вітчизняних машинобудівних підприємств.

Проаналізувавши історичні зміни, що відбулись у вітчизняному машинобудівному комплексі, можемо спостерігати наступне. У 1990 році машинобудування охоплювало 31% загального обсягу промислового

виробництва СРСР. Після набуття незалежності України обсяг комплексу скоротився до 12%. Для порівняння наведемо приклади. В економічно розвинених країнах на частку машинобудування припадає від 30 до 50% загального обсягу промислової продукції. У Німеччині цей показник - 53,6%, Японії - 51,5%, Англії - 39,6%, Італії - 36,4%, Китаї - 35,2%. Такий рівень розвитку машинобудування забезпечує технічне переозброєння всієї промисловості кожні 8-10 років [1].

Можна зауважити, що починаючи з 1991 року, вітчизняне машинобудування пережило економічну кризу, яка характеризувалася зниженнями обсягів виробництва продукції. Поступове зростання почалось лише з 2000 року. Проте рівня відповідних показників 1990 року все ж таки не вдалось досягти. Таку ситуацію ілюструє динаміка обсягів реалізації промислової продукції (рис. 1).

Також вплив нестійкої економічної та політичної ситуації спричинив зміни і у динаміці індексів промислової продукції (рис. 2). Так найбільшій позначки індекси промислової продукції досягли у 2004 та 2010 роках, а 2008 та 2009 рр. підтверджують кризову ситуацію в країні.

Стрімке зменшення масштабів українського машинобудування супроводжується низьким рівнем його науково-технічної бази. Продукція, яку випускають підприємства комплексу, більшою мірою застаріла і не здатна конкурувати з сучасними закордонними її аналогами. Така ситуація спричинена переважно тим, що наукові дослідження та розробки у вітчизняному машинобудуванні практично не ведуться, їх рівень за даними на 2010 рік становить приблизно 0,1% ВВП. Для прикладу зауважимо, що у США щорічно на наукові дослідження у комплексі машинобудування витрачається 2 - 2,5% ВВП, у країнах ЄС приблизно 3% ВВП.

З огляду на успішний закордонний досвід, вважаємо, що сьогодні для підтримки конкурентоспроможного рівня розвитку вітчизняних машинобудівних підприємств необхідно усвідомити важливість досягнення та підтримки високого рівня якості продукції, впровадження різних видів інновації, що

тісно пов'язане з фінансуванням, на яке менеджменту слід звернути увагу.

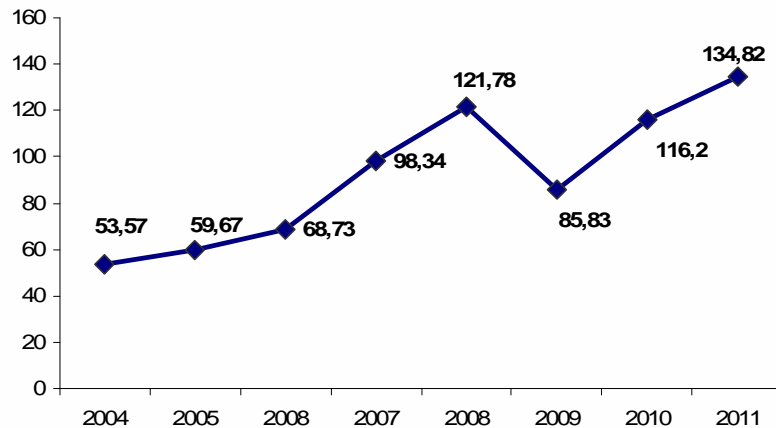

Рис. 1. Обсяги промислового виробництва машинобудівних підприємств України у 2000-2010 рр. [2]

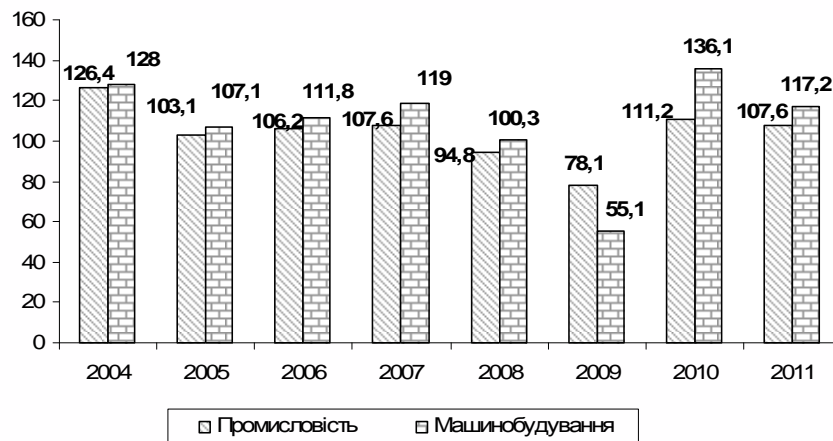

Рис. 2. Індекси промислової продукції у відсотках до попереднього року [2]

На сьогодні закордонні компанії все впевненіше використовують сучасні системи управління підприємствами. Одним із таких інструментів є менеджмент якості, що належить до групи стандартів серії ISO 9000. Такі стандарти розроблені міжнародною організацією із стандартизації ISO (International Organization for Standardization) та містять у собі рекомендації та інструменти для підприємств, які спрямовують свою діяльність на поліпшення якості та відповідності вимогам клієнтів.

До стандартів серії ISO 9000 належать такі:

ISO 9001:2008 – вимоги до системи менеджменту якості;

ISO 9000:2005 – охоплює основні поняття і позначення;

ISO 9004:2009 – пояснює, як зробити систему управління якістю ефективною та дієвою;

ISO 19011 – встановлює основні положення щодо внутрішнього та зовнішнього аудиту систем менеджменту якості [3].

При прийнятті стандартів національними органами стандартизації ISO 9001 отримує подвійне найменування (міжнародне і національне). Для України це ISO 9001:2008 та ДСТУ ISO 9001:2009.

ISO 9001:2008 можуть застосовувати внутрішні та зовнішні сторони, разом із органами сертифікації, для

оцінювання здатності підприємства виконувати вимоги споживачів, законодавчі та нормативні вимоги до продукції та власні вимоги організації.

Він може бути використаний будь-яким за розмірами та сферою діяльності підприємством. Якщо продивитись статистичну інформацію, то ми помітимо зростаючий інтерес до цього стандарту, його використовує більше одного мільйона компаній і організацій у більш ніж 170 країнах світу (табл. 1).

Якщо звернути увагу на загальну кількість приросту сертифікатів у світі за останні роки, то можна зауважити, що позиції лідера посідають Китай (39 961 сертифікат), Російська Федерація (9 113 сертифікатів) та Італія (8 826 сертифікатів), що проілюстровано на рис. 3.

На сьогодні українські підприємства, спираючись на закордонний досвід, усвідомлюють необхідність створення якісної конкурентоспроможної продукції, що супроводжується застосуванням інноваційних методів виробництва та сучасних дієвих принципів управління (наприклад загальний менеджмент якості).

Адаптація таких систем управління у процес комерційно-господарської діяльності вітчизняних підприємств, беручи до уваги історичні, політичні, економічні та інші фактори, зазнає певних перешкод.

Таблиця 1. Динаміка впровадження сертифікатів серії ISO 9000 (ISO 9001:2000/2008, а до того ISO 9001:200)

Період	Кількість сертифікатів	Приріст	Кількість країн
2010 (ISO 9001:2000/2008)	1 109 905	45 120	178
2009 (ISO 9001:2000/2008)	1 064 785	81 953	178
2008 (ISO 9001:2000/2008)	982 832	31 346	176
2007 (ISO 9001:200)	951 486	54 557	175
2006 (ISO 9001:200)	896 929	123 062	170
2005 (ISO 9001:200)	776 608	116 476	161
2004 (ISO 9001:200)	660 132	162 213	154

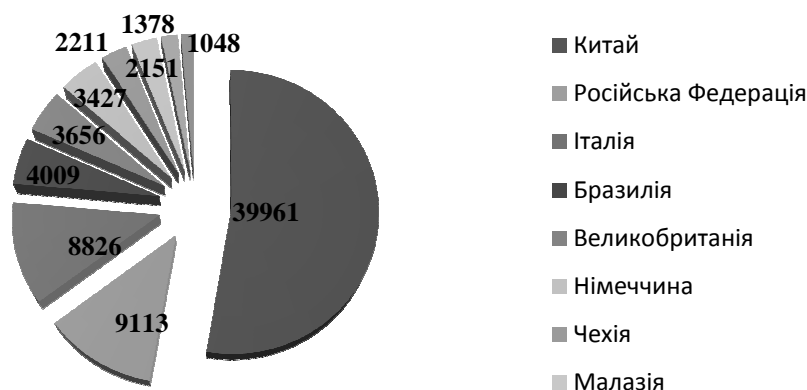

Рис. 3. Країни-лідери за показником приросту кількості сертифікатів

(за даними на 2010 рік) [5-6]

Систематизувавши низку проблем, що постають на шляху впровадження сучасних систем управління, ми виділили основні:

- психологічна та фізична неготовність керівництва підприємств залучати у процес упровадження загальної системи менеджменту якості усі суміжні служби та директорів;
- недостатній рівень кваліфікації працівників, неготовність їх сприймати зміни та брати у них участь [7];
- персонал працює, керуючись набутими звичками та вподобаннями, а для ефективного впровадження змін (таких, як загальний менеджмент якості) кожен працівник має свідомо ставитись до єдиної мети підприємства як до своєї власної [8];
- кожен відділ на підприємствах, як правило, працює автономно, вирішує лише локальні питання, відсутня єдність підприємства, його цілісність;
- невідповідність технічної документації реальному виробництву і європейським стандартам загалом; неспроможність вищого керівництва делегувати повноваження;
- на вітчизняних підприємствах простежується суміщення різних проектів (матеріальні потоки майже не перетинаються, а виробничий процес об'єднує на суміжній території як виробництво, так

і ремонт складної продукції, що на західних фірмах і теоретично, і практично здійснюється окремо) [9];

- відсутність дієвої системи мотивації для робітників [10].

Вивчаючи закордонний досвід, можемо стверджувати, що свідоме ставлення до якості продукції має бути одним з перспективних напрямів розвитку сучасної промисловості. Спостерігаються серйозні розбіжності з успішними теоретичними розробками закордонних економістів та практичною реалізацією їх вітчизняними машинобудівними підприємствами. Тож адаптації систем менеджменту якості у процес комерційно-господарської діяльності вітчизняних підприємств є утрудненими. Проте цілеспрямовані дії у цьому напрямі спроможні вивести машинобудування України, як і промисловість загалом, на якісно новий рівень, дозволять досягти таких позитивних зрушень, як: підвищення рівня обслуговування; виконання замовлень у визначений термін; підвищення пропускної спроможності заводу при зниженні чисельності персоналу; скорочення фактичних циклів виробництва; скорочення запасів готової продукції, НЗВ, складських запасів; спроможність більш точно прогнозувати фінансовий результат; досягнення «прозорості» в управлінні підприємством, що сприятиме ефективності та швидкості прийняття управлінських рішень.

Список літератури

1. Чекмарев, А. Л. Основные фонды промышленности СНГ: состояние и перспективы [Текст] / Чекмарев А. Л. – Саратов: «ИНЖ-Т», 2008. – 302 с.
2. Статистичний щорічник України за 2008 рік [Текст] : статистичний збірник. – К.: Державний комітет статистики України, 2010. – 570 с.
3. The ISO Survey of Certifications – 2005, 2007, 2008 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iso.org/iso/en>.
4. Діяльність Держспоживстандарту в рамках вступу України до СОТ та інтеграції до ЄС [Електронний ресурс]. – Режим

доступу: <http://www.dssu.gov.ua>.

5. Про затвердження Концепції державної політики у сфері управління якістю продукції (товарів, робіт, послуг) [Електронний ресурс] : розпорядження КМУ від 17.08.2002 р. № 447-р. – Режим доступу: <http://www.uapravo.net/data2008/base53/ukr53018.htm>.
6. Про затвердження Програми запровадження системи управління якістю в органах виконавчої влади [Електронний ресурс] : розпорядження КМУ від 11.05.2006 р. № 614– Режим доступу: <http://www.uapravo.net/data2008/base53/ukr53018.htm>.
7. Управление изменениями в организации. Адаптация к переменам [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.management.com.ua/cm/cm058.html>.
8. Портал машинобудування [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.mashportal.ru/machinery_news.aspx.
9. Направления совершенствования систем менеджмента: стандарты, методы или цели предприятия [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.management.com.ua/qm/qm166.html>.
10. Processes – understanding processes and methods for process improvement [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.businessballs.com/qualitymanagement.htm>.

РЕЗЮМЕ

Моисеенко Татьяна

Адаптация систем общего менеджмента качества в коммерцино-хозяйственную деятельность отечественных машиностроительных предприятий

В статье рассмотрены состояние современного рынка машиностроения. Представлена динамика объемов реализации промышленной продукции и индексов промышленной продукции. Определены проблемы качества готовой продукции и управления отечественными промышленными предприятиями. Исследован зарубежный опыт по сертификации продукции и услуг, а также внедрение общей системы менеджмента качества. Охарактеризованы проблемы адаптации современных систем менеджмента качества в коммерческо-хозяйственную деятельность отечественных машиностроительных предприятий. Сделаны выводы и даны рекомендации относительно практического внедрения таких систем.

RESUME

Moiseyenko Tetyana

Adaptation of total quality management in comersial-economic activities of domestic machine-building enterprises

The article considers the state of the current market engineering. The dynamics of sales of industrial products and indices prmyslovyoi products are described. The problem of product quality and managing domestic industry is defined. Foreign experience of products certification and services, as well as the introduction of general quality management system are discovered. The problem of adaptation of quality management systems in comersial-economic activities of domestic machine-building enterprises is characterize. The conclusions and the recommendations for the practical implementation of the systems are done.

Стаття надійшла до редакції 12.10.2012 р.